

nasledovania Veľkú úlohu tu zohráva sledovanosť televíznych relácií, konkrétne športových prenosov. Publicistická tvorba je z jazykovej stránky uve domelá, či sa už novinár alebo redaktor pridŕža automatizovaných modelov, či hľadá vyjadrenia štýlovo aktívne, nové, živé, neošúchané, pôsobivé. Čím je však publicistov tvorivý jazykový akt nápadnejší, tým ľahšie nájde napodobňovateľa, a to nielen medzi spolupracovníkmi, ale čoskoro aj v širokej verejnosti, ktorá je pravidelným konzumentom publicistiky aj z jazykovej stránky (Chloupek, 1982).

Vplyv na prejav komentátora futbalového stretnutia má i dynamika hry. Rýchle striedanie situácií, napätie v hre vplýva na tempo a štruktúru komentátorovho prejavu i na jeho sústredenosť. Pochopiteľne, oproti komentátorovi v rozhlase má výhodu prítomnosti vizuálneho kódu, nemusí komentovať všetky akcie tak, ako za sebou nasledujú, môže využívať eliptické konštrukcie. Ako ukazujú výskumy, komentár toho istého podujatia býva dvakrát dlhší v rozhlase ako v televízii (Kita, 1979).

Ak by sme zhrnuli odpovede na otázky, ktoré sme si položili na začiatku štúdie, musíme konštatovať, že prítomnosť vizuálneho kódu popri jazykovom spôsobuje najväčšie rozdiely v oblasti skladby športových komentárov. Komentátori redukujú text, využívajú eliptické konštrukcie, často sa obmedzujú len na zahĺásenie mena hráča, ktorý je v akcii. Využívajú dokonca i mlčanie v prípadoch, keď je situácia pre diváka nezaujímavá.

Výber lexikálnych prostriedkov je podobný ako v písaných prejavoch športových publicistov. Veľkú rolu tu zohráva úsilie o tvorivosť, novosť, budovanie neošúchaných konštrukcií, ktoré sa však častým používaním ošúchávajú a strácajú punc originality. Možno obrazne povedať, že športový publicista je ako horolezec, neustále zdoláva vrcholy (tvorivosť) a schádza alebo padá do priepasti (konvencia, schematickosť, klišeovitosť).

Skutočnosť, že športové komentáre sú v televízii hovorenými prejavmi, odhaľuje komentátorove schopnosti v oblasti výslovnosti, spisovnosti i všeobecnej komunikačnej pohotovosti, schopnosť podávať informácie na profesionálnej úrovni. Komentátor prekonáva absenciu spätnej väzby, jednosmernosť komunikačného kanálu pri komentovaní televízneho športového prenosu tým, že sa pokúša čo najviac priblížiť k spôsobu vyjadrovania adresáta, diváka športového fanúšika. Nezabúda však pri tom na to, že ho určitým spôsobom aj jazykovo formuje.

Literatúra

CHLOUPEK, J. Automatizácia a štylová aktivizácia publicistického textu. Kultúra slova, 16, 1982, s. 265–268.

KRAL, Á. Ústnosť a písomnosť rečových prejavov v masovej komunikácii a jazykova kultúra. Kultúra slova, 16, 1982, s. 289–298.

KITA, M. Problem strukturywania tekstów radiowych i telewizyjnych sprawozdań sportowych. In: Socjolingwistyka, Warszawa, Katowice, Kraków 1979, s. 133–148.

MASÁR, I. Termín a jeho neterminologické náprotivky v športovej publicistike. Kultúra slova 16, 1982, s. 286–271.

Z jazyka slovenského piesňového folklóru

Lubor Králik

Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, Bratislava

1 V posledných rokoch možno v slovenskej jazykovede badať rast záujmu o jazyk ľudovej slovesnosti. Pozornosť sa venuje predovšetkým konfrontácii jazyka ľudových rozprávok so súčasným jazykom, pri ktorej sa identifikujú archaické jazykové prvky v textoch rozprávok (porov. práce J. Doruľu, synteticky Doruľa, 1993). Takéto zameranie výskumu folklórneho jazyka je plne opodstatnené ako najnovšie upozorňuje V. Blanár (1993), ľudová slovesnosť patrí „svojimi archaickými prvkami medzi dôležité pomocné pramene“ (s. 77) pre historickú lexikológiu, hoci z chronologického hľadiska ide o relatívne neskorý prameň, vo folklórnych textoch sa môžu uchovávať „historicky dávne lexémy, prípadne semémy“ (s. 80). Prakticky rovnaké stanovisko zaujíma aj ruský lingvista Z. K. Tarlanov (1988, s. 19), ktorý v tejto súvislosti hovorí o „využívaní materiálu ľudovej slovesnosti pre rekonštrukciu jazykového stavu v minulosti“ z toho vyplýva, že výskum jazyka folklóru môže priniesť nové poznatky o lexike slovenčiny v starších obdobiach jej vývinu.

2 Analyzujúc ľudovú pieseň *V richtárovej studni* z hľadiska poetiky, literárny vedec V. Marčok na margo jej úvodných veršov *V richtárovej studni bystrá voda šumí, / spadla do nej iskra, bystrá voda zmizla* poznamenal „Obráz studne, v ktorej 'bystrá voda šumí', je nereálny“ (Marčok, 1980, s. 61). Ak odhliadneme od možnosti či nemožnosti šumenia vody v studni, je nepochybné, že k uvedenému záveru viedlo V. Marčoka aj použitie adjektíva *bystrý* v neobvyklom kontexte. V súčasnej slovenčine má totiž adjektívum *bystrý* významy 1. rýchly, prudký, rezký, 2. (o zmysloch, schopnostiach) rýchly a dobre vnímajúci, reagujúci, prenikavý, 3. (o človeku) majúci dobrý a rýchly postreh (Krátky slovník slovenského jazyka [KSSJ], 1987, s. 55). Slovník slovenského jazyka [SSJ] (I, s. 150) exemplifikuje spojením *bystrá voda* prvý význam adjektíva *bystrý*: *bystrá voda* teda znamená toľko,